

Національної академії аграрних наук України зменшилася з 119 до 86. Чисельність працівників наукових організацій зменшилася з 141,1 тис. осіб у 2010 р. до 109,6 тис. осіб у 2014 р. Кількість виконаних наукових робіт за рік за ці роки скоротилася з 52 тис. до 43 тис. [2].

Отже, науковий потенціал економіки України в цілому та її аграрного сектору за такими показниками, як наукоємність ВВП, кількість наукових організацій, кількість працівників, які виконували наукові та науково-технічні роботи, кількість виконаних та впроваджених наукових робіт, зменшувався. Такі тенденції є загрозою переходу аграрного сектору на інноваційну модель розвитку, забезпечення його конкурентоспроможності. Необхідна виважена державна політика щодо реалізації та примноження наукового потенціалу аграрної економіки, формування інститутів ринку наукової продукції.

Література: 1. Про наукову та науково-технічну діяльність в Україні : Закон України від 13.12.1991 р. № 1977-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>.
2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : Стат. збірник. – К.: Держстат України, 2015. – 255 с.

ЗМІНИ В ОПОДАТКУВАННІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА

*Олійник О.В., д.е.н., професор,
Харківський національний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва*

З переходом до ринкових відносин в Україні значно зросла залежність тенденцій економічного розвитку всієї національної економіки й аграрного сектора, зокрема, від досконалості фінансово-кредитного механізму. За оцінками міжнародних експертів, досконалість системи кредитування, податкових відносин, фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників, їх страхового захисту на 80 % формують ринкове середовище, без якого цивілізований ринок існувати не може.

Центральною ланкою фінансово-кредитного механізму є система оподаткування. В системі оподаткування аграрного сектора за роки незалежності України відбувалися істотні зміни. До 1999 р. оподаткування сільськогосподарських товаровиробників здійснювалося на загальних засадах. Апогею ситуація досягла на початок 1999 року, коли податкове навантаження (питома вага у виручці від реалізації) зросло до 20,8 %, а рівень сплати податків знизився до 36 % [1, с. 10]. У наслідок цього обсяги виробництва сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств у 1999 р. в порівнянні з 1990 р. склали лише 48,6 %, а в сільськогосподарських підприємствах – лише 27,5 %. Кількість збиткових сільськогосподарських підприємств у 1998 р. складала 11410 або 91,8 % від загальної їх кількості, а рівень збитковості досяг 28,3 %. [2, с. 44].

З 1999 р. запроваджено фіксований сільськогосподарський податок, який з 2015 р. трансформовано в єдиний податок четвертого типу. Запроваджено спеціальний режим оподаткування сільськогосподарських товаровиробників податком на додану вартість. Це істотно знизило податкове навантаження на сільськогосподарські підприємства, сприяло покращанню їхнього фінансового стану і призвело до формування позитивної економічної динаміки в аграрному секторі. За 2000-2014 рр. обсяги валової продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах зросли у 2,26 рази. Питома вага збиткових господарств скоротилася до 16 % [3, с. 17]. Особливо варто наголосити на тому, що сільське господарство – єдина галузь національної економіки, яка забезпечила зростання обсягів виробництва у 2011-2015 рр. Це сприяло зміцненню позицій галузі в структурі зовнішньої торгівлі України. Якщо у 1990 р. на долю сільського господарства в структурі експорту припадало 19,4 %, то в 2015 р. цей показник зріс до 37,3 %, в той час як питома вага аграрної галузі в структурі імпорту зменшилася з 9,4 до 5,4 %. Це особливо важливо для забезпечення економічної безпеки України.

У 2015-2016 рр. відбулися значні зміни в системі оподаткування сільськогосподарських підприємств. Зокрема, з 1 січня 2015 р. фіксований сільськогосподарський податок замінено

єдиним податком четвертого типу. При цьому втричі підвищено ставки цього податку, а також введено його визначення від проіндексованої грошової оцінки окремих видів сільськогосподарських угідь. У наслідок цього сума єдиного податку четвертого типу в розрахунку на 1 га ріллі зросла у 2015 р. в порівнянні з фіксованим податком у 2014 р. у 18-20 разів (з 5-6 грн/га до 100-150 грн /га).

Ще більш істотні зміни в системі оподаткування аграрного сектора започатковано з 1 січня 2016 р. Зокрема, збільшено ставку єдиного податку четвертого типу для ріллі з 0,45 % до 0,81%. При незмінній грошовій оцінці ріллі, яка приймається для розрахунку єдиного податку четвертого типу у 2016 р. сума цього податку збільшиться у 1,8 рази або до 180-270 грн/га. Найбільш суттєве зростання податкового тиску забезпечить часткове скасування спеціального режиму оподаткування сільськогосподарських підприємств податком на додану вартість. Частковий характер скасування полягає у тому, що сільськогосподарські підприємства, які вирощують та продають зернові та технічні культури тепер будуть перераховувати 85 % податку до бюджету, і лише 15 % залишати в своєму розпорядженні. Виробники тваринницької продукції перераховуватимуть до бюджету 20 %, а по іншим операціям сплата податку буде ділитися в пропорції 50 % на 50 %.

За попередніми оцінками експертів сума податку на додану вартість для підприємств рослинницької спеціалізації, яку треба буде сплатити до бюджету складе 700-1000 грн з кожного гектара. В сукупності зі зростанням єдиного податку четвертого типу податкове навантаження складе 1000-1300 грн/га або 20-25 % від вартості товарної продукції.

Перш за все слід зазначити, що часткове скасування спецрежиму ПДВ відбулося у самий несприятливий час для аграріїв, оскільки в наслідок несприятливих економічних і природних чинників "...аграрії вже втратили на врожаї 2015 р. близько 2 млрд дол., втрати 2016 р. можуть бути ще значнішими" [4, с. 6].

Не враховує специфіку сільськогосподарського виробництва і встановлений режим адміністрування ПДВ для сільськогосподарських підприємств. Зокрема, для підприємств, які виробляють і тваринницьку, і рослинницьку продукцію передбачено самостійний розрахунок і сплату цього податку по кожній галузі. У наслідок цього в період підготовки і проведення весняних польових робіт в рослинництві буде формуватися від'ємне значення суми податку до сплати, яке буде зараховуватися до податкового кредиту наступного звітного періоду, а по тваринництву підприємства вимушені будуть сплачувати суми ПДВ, які могли б компенсувати від'ємне значення по рослинництву. Такий підхід в адмініструванні цього податку повністю нівелює переваги багатогалузевих господарств, які в зимовий та весняний період частину своїх витрат рослинництва фінансують за рахунок виручки від реалізації продукції тваринництва.

В цілому ми повністю поділяємо точку зору Л.Д. Тулуша стосовно того, що реформування механізму справляння ПДВ у галузі повинно забезпечувати оптимальне поєднання фіскальної і стимулюючої функції цього податку [5, с. 78]. В іншому випадку вимивання значної суми обігових коштів неминуче призведе до негативних наслідків економічного розвитку галузі, скорочення обсягів виробництва та продажу сільськогосподарської продукції, скорочення робочих місць на селі, втрати експортного потенціалу галузі.

Література: 1. Дем'яненко М.Я. Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку / М.Я. Дем'яненко // Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку: Матеріали Дев'ятих річних зборів Всеукраїнського конгр. вчен. економістів-аграрників, Київ, 26-27 квіт. 2007 р. / Редкол.: П.Т. Саблук та ін. – К.: ННЦ, 2007. – С. 5-21. 2. Сільське господарство України за 2001 р.: Статистичний щорічник / Держкомстат України. – К., 2002. – 285 с. 3. Пасхавер Б.Й. Антикризисні можливості агропродовольчого комплексу / Б.Й. Пасхавер // Економіка АПК. – 2016. - № 2. – С.11-22. 4. Кириленко І.Г. Структурні реформи на селі: світовий досвід, українські реалії / І.Г. Кириленко // Економіка АПК. – 2016. - № 2. – С. 5-11. 5. Тулуш Л.Д. Реформування податку на додану вартість у сільському господарстві / Л.Д. Тулуш // Економіка АПК. – 2016. - № 2. – С. 69-79.